

Veľký požiar v KNM v roku 1904

Dňa 16. augusta si pripomínáme smutné výročie, kedy Kysucké Nové Mesto zachvátil ničivý požiar. V roku 1904 bolo mimoriadne teplé leto. Mesto trápili silné horúčavy a inak tomu nebolo ani v ten osudný utorok. V meste sa práve konal výkladný jarmok. Okolo 11. hodiny zasiahli námestie mračná dymu, ktoré sa valili z miest, kde mali pri Kysuci hospodárske budovy obyvatelia Hornej ulice. Ohniskom požiaru bola stodola Jána Lukáča, kde sa dvaja chlapi hrali so zápalkami. Keďže v polovici augusta už bolo po žatve, stodoly humná boli plné pokoseného obilia. Ľudia sa snažili zachrániť svoj majetok, najmä dobytok. Situácia sa však stávala čoraz vážnejšou. Kombináciou horúceho počasia a veľkého sálavého tepla z požiaru vznikol tepelný vír, ktorý napomáhal rozširovaniu plameňov po celom meste, ba dokonca sa preniesol i na ľavý breh Kysuce, kde v Budatínskej Lehote zhoreli tri drevené domy. Neskôr boli v Terchovej nájdené ohorené spisy z mestského domu, čo vypovedá o sile tohto zvláštneho úkazu.

Z ohniska požiaru na Hornej ulici sa požiar šíril južným smerom, teda nanešťastie z okraja mesta do jeho centra. Prvá budova, ktorá mu v tejto časti padla za obeť bol farský kostol svätého Jakuba. V strešnej konštrukcii prehoreli drevené nosníky, na ktorých boli zavesené zvony, ktoré pri páde prerazili klenbu. Kostol bol úplne zničený, rovnako i najcennejšie predmety z jeho vybavenia: monštrancia a iné liturgické predmety, oltárny obraz – dar grófa Suňoga z roku 1714 i staré cechové zástavy. Spadnuté zvony sa roztavili... Po kostole nasledovala fara a námestie. Radová meštianska zástavba s podlubím prišla o drevené strechy, našťastie samotné podlubie, ako jeden z najvzácnejších architektonických prvkov, zostalo zachované, aj keď len ako ohorené ruiny. Bohužiaľ požiar mal taký rýchly priebeh, že samotné hasenie bolo nemožné, navyše dve studne, ktoré boli v tom čase na námestí, boli zasypané ruinami. Z dnešného pohľadu, keď sme zvyknutí na vysokú profesionalitu príslušníkov hasičských zborov, až tragikomicky pôsobí situácia, keď miestnym hasičom zhorela drevená ručná striekačka skôr, ako stihli rozvinúť hadicové vedenie.

Na pomoc boli povolané hasičské zbory zo Žiliny, Čadce a Veľkej Bytče a vojaci 71. pešieho pluku z Trenčína. Velenia zásahu sa ujal Ján Moravčík zo žilinského DHZ. Ten správne usúdil, že ďalšiemu šíreniu požiaru zabráni tým, že zlikviduje horľavé látky v smere jeho postupu. Najhorľavejšími materiálmi boli strechy s drevenými krovmi a šindľovou krytinou, preto nariadil ich strhávanie. Toto postihlo i strechu Mariánskeho kostola. Na samotné hasenie pre nedostatok vody dokonca použili i kapustnicu. Cez noc obyvatelia uložili deti do domov svojich spoluobčanov v Malej Dúbravke (dnes ulica 1. mája), ktorá bola od ohňa ušetrená a sami pokračovali v krotení živlu. Bohužiaľ ani noc nepriniesla zlepšenie situácie a zhoreli ďalšie domy. Rovnaká situácia panovala i s nástupom nového dňa. Vyslobodenie od pokračovania tej hroznej skazy prinieslo až predpoludnie stredy 17. augusta 1904, keď sa náhle vietor obrátil smerom do poľa a požiar zastavil v tesnej blízkosti Mariánskeho kostola.

Aj keď väčšina občanov mesta statočne bojovala s pohromou, mimoriadnu odvahu prejavili najmä Ján Majerčík – vojak z trenčianskeho pluku, ktorý vyniesol z horiaceho domu päť detí a mladá žena Piroška Matuškovičová, ktorá vbehla do Mariánskeho kostola, kde si pre hrozné sálavé teplo nikto netrúfol, a zobrala odtiaľ monštranciu s cibóriom. Tieto predmety potom zahrabala do hliny na roli v mieste, kde dnes stojí pamätník k 40. výročiu od vyhorenia mesta (s letopočtami 1904-1944) v tesnej blízkosti nábrežia Kysuce.

Po dvoch desivých dňoch 16.-17. augusta 1904 prišiel čas bilancovania. Hneď v prvý deň požiaru zhoreli Veronika Tichá (+62), Magdaléna Tabačková (+56), Anna Bielková (+20), Anna Šlopková (+60), Štefan Vendrinský (+5), Mária Kotirová (+6), pod utekajúcimi židovskými občanmi Móricom Weilom (+71) a jeho dcérou (+?) sa prelomila lavička a obaja sa vo vriacej vode uvarili! Z 21 ťažko popálených obyvateľov ďalší štyria neprežili. Zhorelo 350 domov a zostalo asi 30. Škody boli vyčíslené na sumu 800. 000 vtedajších rakúsko-

uhorských korún. V knihe pokrstených na farskom úrade vykonal vtedajší dekan Šmída zápis: „Zhorel farský kostol, Sviatosť oltárna a všetky cenné predmety. Bolo všetko zničené, znehodnotené. Zhorela fara, škola, meštiansky dom, colnica, súd, notárstvo, synagóga, školy – slovom všetky významné budovy. V Dolnej ulici zostalo 10 domov a Malá Dúbravka. Dolný kostol bol tiež z troch strán zasiahnutý ohňom a podarilo sa ho zachrániť vďaka niektorým ľuďom. Tento deň sa dá nazvať jeruzalemská tragédia, na ktorú budú celé generácie spomínať. Boh zavaruj od tejto tragédie.“ Trvalo dlhé roky, kým sa mesto z tejto apokalypsy spamätalo. K smutnému výročiu napísal náš kysucký básnik Dlhomír Poľský báseň Žalostné výročie. To sa už však nad celou Európou schyľovalo k ďalšiemu obrovskému požiaru. 28. júla 1914 vypukla 1. svetová vojna...

Mário Janík

Použitá literatúra:

GALVÁNEK, Viliam : Vznik a osídlenie Kysuckého Nového Mesta, II. časť. In: *Kysucké Nové Mesto kedysi a dnes*, Kysucké Nové Mesto : MsNV, 1965. s. 36 – 117.

STRAŇAN, Milan : *Kysucké Nové Mesto*. Žilina : RUN,2001. 176 s. ISBN 80-968501-0-5

DLHOMÍR POLSKÝ

Žalostné výročie

Desať rokov práve, chudých rokov
je dnes, žalostivá harfa, zalkaj, čo máš, prednes!
Bolestivé memento, prenikavé jest to:
na prach, nivoč vyšlo Kysúc Nové Mesto.

Kysúc Nové Mesto hrozna zhltla dráma,
dávno hoc aj umkla, jednak dušu láma.
Láma dušu, pára: krb mi najvyšš blízky
tam ja prvé striehol vrabce, čiže, blysky.

Deň Jacinta bol to, horúčavy, sparna.
Upustí ten úpek: Márna myseľ, márna.
Živý jarmok víril, ako víril vždycky –
razom: horí! skríknu, horí! freneticky.

Zaburáca Burian, poplach duní mestu,
chráňte život, ľudia, robte rate cestu!
Všeobecný zmut – zmät, hedžú, kmášu šiatre,
kramár, šantroch, zevlún, nevie, kde čo šmátre.

Pajty žerie požiar, žeby lilau, hlavne,
krokvý treštia, trámy, jako ich plam šľahne.
Nevýslovný strach, ľak, srdcomorné kvíľky,
i necitný balvan divým plačom vyl by.

Nelzä hasiť, brániť, ukrutná je páľa,
roba, chvelý starček do Rieky sa váľa.
Lež tá voda Rieky, hach! vrelý to kúpeľ,
uvarí sa stvor tam, nač by viacej zúpel?

Ručia, bučia, grovčia zvery v chleve, stajní,
desný cavik zúri, nárek neprestajný.
Fara blčí, kostol, skríknu zvony, klenba,
organ, oltár, lampa v kadúroch kolembá.

Ulice, kút, rýnok začadený rum je,
na mítvolách, troskách, zúfalý duch dunie.
Tak prašťala Trója, vilky, forum Rímu –
Chudáci, bedáci, jako to vytrímu?

Darmo prišli z Čadce, rekovia z Tešína,
vietor, more ohňa posmech z nich vyčíňa.
Darmo došli zo Žiliny, Bytče,
zasmuhlé len spatria hoviad, ľudí hýče.

Čmud len, popol, vaty, dusivý dym, čierny –
Bože, Bože dobrý! Zmierni hnev svoj, zmierni.
Vidíš súžby bôľu neslýchaný nával –
daj zotavy, lieku, jakos povčil dával.

Vidíš dav mizerný, zúbožený, hladný,
milosrdia žriedlo! vzhladni naň, óh, vzhladni.
Po záhumní, roliach ruky lomí, spína –
nedovoľ by smrtná strieľala doň mína.

Strnisko mu postel', mrákavy perinka,
zemomravá detva mrnčí, frnčí, fínká.
Niet cípoľka, mliečka, lôžko to neznáme,
strašný osud, strašný po nešťastia chráme!

Do pivníc, do škár, búd vlečú svoje kosti,
fujak, leják, pl'úšť, mráz nemá, hej ľútosti.
V handrách, smetiach, kňučia, brložní cigáni,
koľký sa ah skántri, núdzou zatokáni.

Mrzká ved' to trýzeň, hrozitánska bieda,
vytrápené vrstvy až na úmor zjedá.
Vidíš toto všetko, zmilovanie, Pane!
Vidíš: slza kajná, prosná rodin kanie.

V útrobach povzbud' nádej, poľahobia čáku,
sošli tlumu v krížoch pomoc, techu dáku!
Posilň, lásky Otče! Požehnaj, óh, zdvihni,
prinavrát', čo zmizlo: život, radosť, hrivny!